

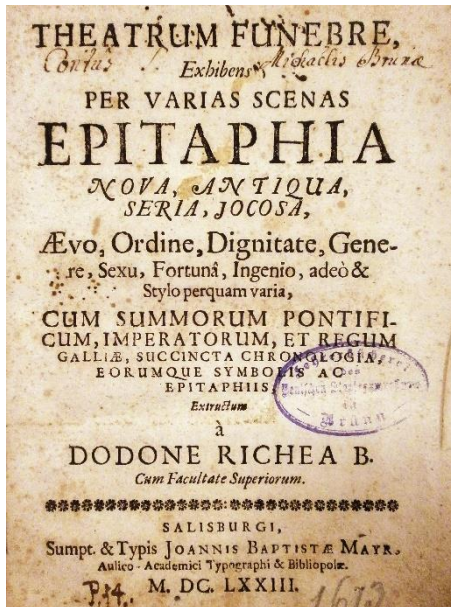
Latina pro historiky umění 2 FF: DU 1727b

Vyučující: Mgr. Kateřina Dolejší, Ph.D.

Kontakt:

Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., oddělení topografie,
brněnské pracoviště, Veverčí 97 (vchod z Resslovy ulice),
Brno 602 00

dolejsi@udu.cas.cz

Latina pro historiky umění 12. lekce

- 1./ Organizační pokyny k jarnímu semestru
- 2./ Opakování gramatiky z podzimního semestru
- 3./ Převod vět z aktiva do pasiva
- 4/ Adverbia od adjektiv 1. a 2. deklinace

Latina pro historiky umění

Výukové metody:

- Cvičení

- Kurz je zaměřen na získání praktických dovedností při práci s latinským textem uměleckohistorické povahy.
- Základy latinské mluvnice budou vykládány a procvičovány na reálných příkladech typologicky různorodých uměleckých děl z regionu Moravy a Slezska, na textech vydaných i nevydaných latinských pramenů.
- Důraz bude kladen především na osvojení si jmenné a slovesné flexe.
- Vybrané texty poskytnou posluchačům základ pro budování speciální slovní zásoby zaměřené na dějiny umění.

- Přednášky

Ze specifické povahy nositelů jednotlivých textů (nápisy spojené s architekturou, sochařská díla v exteriéru i interiéru, epitafy a heraldické památky, nápisové pásky maleb, texty na výtvorech uměleckého řemesla) vyplyne osvojení si práce s vybranými pomůckami, jako jsou slovníky, mluvnice, edice pramenů, elektronické zdroje, epigrafické, chronologické aj. příručky.

- Domácí příprava

Procvičování probraných gramatických jevů a práce s vybranými pomůckami.

Latina pro historiky umění - **Výstupy:**

Kolokvium: lze získat úspěšným (min. 80% správných odpovědí) absolvováním závěrečného písemného testu. V případě neúspěchu (nemožnosti absolvovat zápočtový test) lze kolokvium získat ve zkouškovém období úspěšným absolvováním písemného testu (min. 80% správných odpovědí) a ústním pohovorem.

Obsah testu: překlad slovních spojení, vět z latiny do češtiny i z češtiny do latiny a krátkého souvislého latinského textu v rozsahu probrané gramatiky a slovní zásoby. Transkripce krátkého reálného textu.

Termín závěrečného testu: **24. 5. 2023, 8,00-9,30**

Latina pro historiky umění - Výstupy:

Bonus pro test: **15. 3., 29. 3. a 19. 4. 2024 nebude probíhat prezenční výuka.** Samostatnou prací v těchto termínech lze získat až 10 bodů do zápočtového testu.

1/ do pátku 15. 3. může každý student vytvořit zadání překladu krátkého souvislého textu (alespoň 10 vět) z češtiny do latiny a svého latinského řešení.
Celkem 5 bodů

2/ mezi 22. 3. až 4. 4. si dvojice vymění svá zadání a vzájemně si ohodnotí řešení.
Celkem 5 bodů

Opakování gramatiky z podzimního semestru

Zápočtový test (celkem 50 bodů – pro úspěšné absolvování je potřeba získat 40 bodů)

1/ Určete *mluvnické kategorie (pád, číslo a rod – všechny možnosti)* u slovního spojení a **přeložte** ho do češtiny:

a) dominum optimum

ak. sg. m. nejlepšího pána 1b

b) oppido claro

dat., abl. sg. n. slavnému městu, o slavném městě 2b

c) campanae novae

gen., dat., sg. f. nom. vok. pl. f. bez nového zvonu, novému zvonu, nové zvony, nové zvony! 4b

2/ Přeložte z češtiny do latiny slovní spojení:

a) před kaplemi

ante sacella 1b

b) mezi sloupy

inter columnas 1b

c) z knihovny

ex bibliotheca 1b

Opakování gramatiky z podzimního semestru

3/ Určete mluvnické kategorie slovesných tvarů (osoba, číslo, způsob, čas a rod) a přeložte je do češtiny:

a) ornas

2. os. sg. ind. prez. akt. – *zdobíš* 2b

b) laudabamur

1. os. pl. ind. impf. pas. – *byli jsme chválení* 2b

c) fundantur

3. os. pl. ind. prez. pas. – *jsou zakládáni* 2b

4/ Přeložte do latiny slovesné tvary:

a) zdoším

orno 1b

b) stavěli jste

aedificabatis 1b

c) byli jsme chválení

cantabamur 1b

Převod vět z aktiva do pasiva

Tvary latinského pasiva slouží k vyjádření:

- a) **pasiva** (podmět je zasahován dějem, ale nevykonává ho např. české *jsem kreslen*)
- b) **media** (podmět je dějem zasahován a zároveň ho vykonává např. české *myji se*)

Do češtiny se latinské pasivum překládá:

- a) **slovesem v pasivu**
- b) **zvratným slovesem**
- c.) **je možné a často vhodné nahradit latinské pasivum aktivem a větu přeformulovat.**

Pozn. Každé české zvrtné sloveso však nelze automaticky překládat do latiny pasivem. Např. českému procházet se odpovídá latinské ambulō. Informaci o českých ekvivalentech je nutné najít ve slovníku.

Vyjádření původce děje

V pasivních větách může (ale nemusí) být vyjádřeno, kdo nebo co děj vykonává tj. **činitel** (agens-životný původce děje) nebo tzv. **kauzátor** (neživotný původce děje).

V češtině se původce děje vyjadřuje 7. pádem. Např. *Kostel je zakládán biskupem.*

V latině se původce pasivního děje vyjadřuje:

a.) **předložkou ā/ab s ablativem pokud je původce děje životný**

Ecclēsia ab episcopō fundātur. – Kostel je zakládán biskupem.

b.) **prostým ablativem bez předložky pokud je původce děje neživotný**

Ecclēsia ornamentīs ornātur. - Kostel je zdoben ozdobami.

Převod vět z aktiva do pasiva

Větu, která obsahuje předmět v akuzativu lze (stejně jako v češtině) převést do pasiva. Původní předmět se stává podmětem, původní podmět se vyjádří ablativem s předložkou *ā*/ab nebo prostým ablativem a sloveso se převede do pasiva a upraví se tak, aby byla zachována shoda přísudku s podmětem.

Např. větu **Lapicīdae statuam delineant** – *Kameníci kreslí sochu*.

převedeme do pasiva **Stātua ā lapicīdīs delineātur** - *Socha je kreslena kameníky* takto:

1. Původně předmět v akuzativu (*stātuam sochu*) se stane **podmětem** (*stātua socha*)
2. Sloveso změní rod z **aktiva na pasivum** a zároveň se (v tomto případě) změní číslo z plurálu na singulár (*delineātur je kreslena*), aby byla zachována shoda s novým podmětem *stātua*, který je v singuláru.
3. Původní podmět *lapicīdae* bude v pasivní větě vyjádřen pomocí předložky *ā* s ablativem, protože se jedná o životného původce děje (*ā lapicīdīs kameníky*).

Vyjádření původce děje – příklad z praxe

Olomouc, m. č. Slavonín – fara portrét místního faráře F. Müllera v 70. letech 18. stol. namaloval autor nástropní výzdoby fary (*J. D. Klein ml.*); v pozadí pohled (od jihozápadu) na obleženou Olomouc a hořící Slavonín. Historický rok 1758 obsahuje chronogram v nápisu: EFFIGIES OBSIDIONIS TEMPORE SCHNOBOLINENSIS PAROCHI (Obraz obležení [Olomouce] v době [působení] slavonínského faráře); ten odkazuje k pohnutým okolnostem příchodu F. Müllera na faru. Podle nápisu na dorzu obraz

do Slavonína věnoval r. 1803 olomoucký radní Jan Marschner: **a Joanne Marschner senatore haeC effigies / Donabatur paroChiae** – *Tento obraz věnoval na faru radní Jan Marschner.*

Převod vět z aktiva do pasiva - cvičení

Přeložte do latiny, větu převeďte do pasiva a znovu přeložte.

1/ Učený sochař zdobil krásnou knihovnu.

Statuārius doctus bibliothēcam pulchram ornābat.

Krásná knihovna byla zdobena učeným sochařem.

Bibliothēca pulchra ā statuariō doctō ornabātur.

2/ Zbožné ženy korunují nádherné sochy.

Fēminae piae stātuās splendidās corōnant.

Nádherné sochy jsou korunovány zbožnými ženami.

Stātuae splendidae ā fēminīs piīs corōnantur.

Přeložte věty:

3/ Slavná kniha byla chválena.

Liber clārus laudabātur.

Slavná kniha byla chválena učitelem. **Liber clārus ā magistrō laudabātur.**

4/ Velké kláštery jsou zakládány.

Monastēria magna fundantur.

Velké kláštery jsou zakládány zbožnými mnichy. **Monastēria magna ā monachīs piīs fundantur .**

Adverbia od adjektiv 1. a 2. deklinace

Latina má různé typy adverbíí. Některé je třeba si pamatovat, nebo jejich význam zjistit s pomocí slovníku. Např. statim-*ibned*. Jiná však lze odvodit od adjektiv.

Adverbia od adjektiv 1. a 2. deklinace se **tvoří** tak, že **od genitivu adjektiva se odtrhne koncovka –ī** a k **vzniklému tvaru se přidá dlouhé ē**.

Např.

<u>adjektivum</u>	<u>gen. sg.</u>	<u>tvar po odtržení –ī</u>	<u>adverbium</u>	
clārus, a, um	clār-ī	clār	clār-ē	<i>slavně</i>
reverendus, a, um	reverend-ī	reverend	reverend-ē	<i>důstojně</i>
doctus, a, um	doct-ī	doct	doct-ē	<i>učeně</i>
longus, a, um	long-ī	long	long-ē	<i>daleko</i>
altus, a, um	alt-ī	alt	alt-ē	<i>vysoko</i>
sanctus, a, um	sanct-ī	sanct	sanct-ē	<i>svatě</i>
pulcher, chra, chrum	pulchr-ī	pulchr	pulchr-ē	<i>krásně</i>
liber, era, erum	liber-ī	liber	liber-ē	<i>svobodně</i>

Domácí příprava

Cvičení 9

Přeložte fiktivní text z latiny do češtiny:

Episcopus pius magnum et opulentum monasterium fundabat. Primum architectos doctos vocabat. Architecti fabricam monasterii delineabant. Episcopus picturam monasterii novi spectabat et laudabat. Deinde episcopus lapicidam clarum vocabat. Lapicida statuis pulchris ecclesiam monasterii ornare inchoabat. Etiam ornamenta splendida ad mensam applicabat. Postremum multi viri feminaeque architecturam monasterii atque statuas novas laudabant.

Přeložte do latiny:

Krásná socha je v novém kostele chválena učeným biskupem.

Velký obraz je zkušeným učitelem pěkně malován do staré knihy.

Vysoké sloupy a široké brány kláštera byly zbožně zdobeny dobrými ženami.